

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Ex libris

Bakalářská práce

Autor: David Cestr
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Grafická tvorba – multimédia
Vedoucí práce: doc. Jaroslava Severová, ak. mal.
Oponent práce: MgA. Tomáš Moravec

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	David Cestr
Studium:	P15P0204
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Grafická tvorba - multimédia
Název bakalářské práce:	EX LIBRIS
Název bakalářské práce AJ:	EX LIBRIS

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Student se bude zabývat historií českého EL a zároveň bude uvažovat o současnosti českého EL a knižní značky, bude se zabývat významnými českými umělci, kteří se tvorbě EL věnovali. Cílem je studie o sběratelství EL v České republice, o vztahu mezi sběrateli a tvůrci knižní grafiky. V části praktické bude vytvořena série autorských EL.

Moderní exlibris v českých zemích Slavomil Vencel Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov ; 2018
České exlibris : historie a současnost Slavomil Vencel Praha : Sdružení českých umělců grafiků
Hollar : Nadace Hollar : Památník národního písemnictví ; 2000 České sběratelství exlibris v
datech : sto let SSPE Jan Langhammer Praha : Spolek sběratelů a přátel exlibris ; 2018 Magie
otisku - Grafické techniky a technologie tisku Ondřej Michálek Barrister & Principal ; 2016 Knižní
značka (časopis) Praha : Spolek sběratelů a přátel exlibris ; [1994]-

Garantující pracoviště:	Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Jaroslava Severová, ak. mal.
Oponent:	MgA. Tomáš Moravec
Datum zadání závěrečné práce:	23.10.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

CESTR, David. *Ex libris*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 41 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá exlibris převážně v českých zemích. Součástí práce je představení historie exlibris a seznámení s výběrem českých umělců působících v minulém století. Cílem bakalářské práce je vytvoření kolekce vlastních exlibris věnovaným přátelům a známým.

Klíčová slova: exlibris, umění, historie, sběratelství.

Annotation

CESTR, David. *Ex libris*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 41 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor's thesis deals with exlibris, mostly those from the regions of Czechia. The thesis includes an introduction to history and preface to a selection of Czech artists working in the last century. Also my goal was to create a collection of my own exlibris dedicated to friends and acquaintances.

Klíčová slova: exlibris, art, history, collecting.

Obsah

Úvod	7
1 O exlibris.....	8
2 Historie exlibris.....	9
2.1 Počátky a vývoj.....	9
2.2 Tištěná exlibris.....	11
3 Počátky moderního exlibris v českých zemích	11
4 Autoři českého moderního exlibris	13
4.1 Karel Svolinský.....	14
4.2 Josef Váchal	15
4.3 František Kobliha	15
4.4 Jan Konůpek	16
4.5 Alois Moravec.....	17
4.6 Václav Rytíř.....	17
4.7 Anna Grmelová.....	18
4.8 Ludmila Jiřincová	18
4.9 Jaroslav Kaiser	19
4.10 Emil Kotrba	19
4.11 Jaroslav Lukavský	20
4.12 František Peterka	20
4.13 Naděžda Synecká.....	21
4.14 Jaroslav Šváb	21
4.15 Naděžda Plíšková.....	22
5 Sběratelství v českých zemích	22
6 Exlibris a digitální grafika.....	26
6.1 O mé práci	27
Závěr.....	28
Seznam literatury	29
Přílohy	31

Úvod

V české kotlině má exlibris určitě své místo. Když se mě přátelé ptají o čem píše svou bakalářskou práci a já odpovím že o exlibris, většina nemá tušení, co to je.

Za tímto účelem jsem se rozhodl osvětlit fenomén exlibris. Tomu, co to je exlibris, se budu věnovat v první kapitole. Zde se nabízí se otázky: Jak exlibris vzniklo? Proč přitahuje takovou pozornost sběratelů? A jaké techniky umělci pro svá díla využívali.

Následující dvě kapitoly provedou čtenáře stručnou historií vzniku exlibris v českých zemích. Pozornost zaměříme především na moderní české exlibris, které si získalo svou oblibu nejen u nás, ale také v zahraničí.

Čtvrtá kapitola představí výběr významných umělců, kteří tvořili moderní exlibris a jejichž jména se objevili na předních příčkách zahraničních soutěží. Setkáme se zde například se jmény jako Karel Svolinský, Josef Váchal a Jan Konůpek.

V práci nahlédneme také do činnosti Spolku sběratelů a přátel exlibris v českých zemích, kterého jsem se stal členem a který nedávno slavil své sté výročí.

Součástí bakalářské práce je i vlastní tvorba exlibris v digitální grafice. Tímto způsobem tvorby exlibris se bude zabývat poslední kapitola, která čtenáře seznámí s významem, v poslední době často mezi exlibristy skloňované zkratky, CGD.

1 O exlibris

„Ex libris znamená v latině z knih. Tím je vlastně řečeno vše. Je to majetnická značka v knihách, která má být nalepena uvnitř desek v levém horním rohu, nebo uprostřed.“
(Marco, 1981, s. 99)

Tuto původně grafickou značku, monogram nebo symbol, si vlastník vlepoval do svých knih z čistě praktického hlediska. Dělal to proto, aby při výpůjčkách nedocházelo k záměnám, krádežím, či ztrátám.

Houra (1971) popisuje exlibris¹ jako miniaturní grafický list, který může být vytvořen všemi technikami. V poslední době fenoménu digitální grafiky, bychom se neměli bránit ani digitálně vytvářeným exlibris. Pro jeho tvorbu by neměli existovat technická omezení nebo specifikace.

Protože grafický list s exlibris oznamuje jméno majitele a zároveň jej reprezentuje, je k němu přidána umělecká hodnota jeho zdobením, a proto jej objednavatel svěřuje umělci. Rozdílnost zájmů objednavatele a zároveň i výrazové prostředky a styl umělcova výtvarného zobrazení vytváří pestrou paletu projevů a slohů v exlibris. Vencl (2000) také poukazuje na několik typů vytvořených exlibris. Vidíme zde exlibris pojatá čistě typograficky, dále také bohatě zdobené listy v celé jejich ploše a jiné naopak velmi minimalisticky pojaté. Obrazová část je doplněna textem *Ex libris*, nebo její zkratkou *EXL*, nebo česky *Z knih*. Dále obsahuje monogram, nebo celé jméno osoby, tedy objednavatele a samozřejmě umělcův podpis.

V nákladu musí grafik respektovat zvolenou techniku. Přesněji se vyjadřuje ve své knize Marco (1981): „u dřevorytu je možný náklad 200 – 300 tisků, u mědirytu 100 – 200 tisků, u suché jehly jen asi 50 tisků, u ocelorytiny průměrně 300 tisků, u linorytu 100 – 150 tisků.“ U digitální grafiky nejsme omezeni velikostí nákladu, musíme však dbát na přání objednavatele exlibris, které by měl umělec respektovat. Všechna exlibris, která mají grafický původ, jsou vždy jako celý náklad podepisována autorem.

¹ Vencl (2000, s.12) uvádí: „pro vlastnickou značku uvnitř knihy se ujal výraz exlibris, který česky obvykle píšeme jako jedno slovo.“ Pokud se tedy nebude jednat o doslovnou citaci, bude v této práci psáno dohromady.

Díky tomu, že knižní značka má kulturně historický obsah, který je spjatý s uměleckou formou, těší se zájmu sběratelů. Je tomu tak již přes sto let. Jejich hodnota a půvab vede k specializovanému shromažďování, které tak dalo vzniknout samostatnému oboru ve sběratelství. Díky tomu snad ve všech státech světa vznikají různé spolky a sdružení sběratelů exlibris. Pro své účely vydávají almanachy a časopisy a pořádají různé setkání a sjezdy. U nás je tato skutečnost zastoupena Spolkem sběratelů a přátel exlibris (SSPE). V loňském roce 2018 Spolek sběratelů a přátel exlibris oslavil sto let od svého založení.

1 Historie exlibris

1.1 Počátky a vývoj

Bohumír Lífka (1980) ve své knize (Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900) velmi podrobně popisuje celé dějiny exlibris v českých zemích. Jako prvotní snahu o označení vlastnictví knižního majetku můžeme chápat rukopisné nápisy v románských knihách. Budí v nás zvědavost a zájem, zjišťujeme z nich jména majitele, různé datace a některé z těchto vpisků můžeme považovat i za kaligrafii. Ovšem více se k exlibris přibližují takové vpisky, které mají i nějaké výtvarné zdobené. Takovými prvními výtvarnými projevy se staly kreslené, či malované obrázky miniatur objednavatelů rukopisů, donátorů, nebo jejich předurčených vlastníků.

Jako první předstupeň exlibris můžeme najít v kodexu Gumpoldovy legendy o svatém Václavu, kolem roku 1000. Ten vznikl podle příkazu kněžny Hemmy vdovy po Boleslavu II. Gumpoldovu legendu psanou na pergamenu zdobí titulní list s obrázkem, který splňuje kritéria exlibris v tom smyslu, že je zde rozpoznatelný vztah vlastníka k literárnímu dílu. Na obrázku vidíme sv. Václava korunovaného Kristem. U Václavových nohou klečí pololežíc pokořená Hemma a líbá mu nohu. V obrázku na jeho pozadí

Obrázek 1: Emma and Wenceslaus-Gumpold manuscript

je včleněn nápis věnovaný Hemmě, který je psán tekutým zlatem, a i tento prvek nás odkazuje k plnohodnotnému exlibris: „Hunc libellum hēma venerabilis principissa pro remedio anime sue in honore beati uencezlauvi martiris fieri iussit.“

Za zmínku také stojí malovaná portrétní knižní vlastnictví královny Elišky Rejčky, která jsou považována za jedny z nejkrásnějších té doby. Je zajímavé, že její podobizny jsou obsaženy v šesti z osmi dochovaných rukopisů².

V misálu biskupa Jana IV. z Dražic, který vznikl okolo roku 1340, můžeme najít první vlepené exlibris³. Miniatura znázorňuje klečícího biskupa mezi dvěma znaky (pražského biskupství a dražickým znakem).

Dosud byla zmínka pouze o malovaných portrétních a erbových značkách typických pro románské a gotické období. Pozdní gotika a raný humanismus s sebou přináší nové pojetí knižní značky. Za první takové exlibris můžeme považovat list krále Jiřího z Poděbrad. Bohumír Lifka ve své knize polemizuje o tom, zda se dá považovat za skutečné exlibris, neboť nikdy nebylo nalepeno v knize a pravděpodobně z ní ani nebylo vyjmuto. Ale ani nepopírá, že mohlo vzniknout za tímto účelem. Jak list krále Jiřího z Poděbrad vypadá? Na bílém pruhu papíru o velikosti 26,6 x 13,3 se tyčí rudý štít dole

Obrázek 2: Malované exlibris krále Jiřího z Poděbrad (Jan Langhammer, 2018, s.3)

s půlkruhem v něm je korunovaný český lev, nad štítem se objevuje také koruna zdobená perlami a drahými kameny. Zajímavostí je, že autor nad korunu nalepil světle žlutou pásku ve dvou pruzích hlásající: „Jorg von gotz genaden durchlechtig Hochgeporner kunigk zw Beham etc.“ Ačkoli je toto exlibris vedeno ve sbírce Wolfenbüttelu, v Braunschweigu originál není k dohledání. Za další exlibris můžeme považovat znak Viléma z Pernštejna, který se objevuje v šesté brněnské knize tehdejšího katastru z roku 1409.

² Tyto rukopisy nechala královna Rejčka zhotovit na objednávku pro Brněnský klášter cisterciáček.

³ Tato knižní značka je vlepena na straně 65.

1.2 Tištěná exlibris

Slavomil Venc (2000) datuje počátky tištěného exlibris do období evropského středověku, konkrétně od patnáctého století. V té době měly knihy pro majitele obrovskou hodnotu. Kvůli cennosti knih si majitelé potřebovali jejich vlastnictví označit. Pro označení knih se zprvu používaly neverbální prostředky tedy heraldické znaky, erby a symboly. Pokud majetnická značka byla umístěna na hřbetu, ořízce, nebo deskách knihy, jednalo se o takzvané supralibros. Naopak vlastnické značky, které byly uvnitř knihy získaly označení exlibris.

V patnáctém století díky objevení vynálezu knihtisku se začalo šířit po Evropě vlepování vytištěných lístků do předsádky knihy. Tento trend se rozmáhal z centra knihtisku –

z Německa postupně do celé Evropy. Petr Voit (2006, s. 254.) toto rozšíření popisuje v následujících datech. Nejstarší tištěné exlibris v německých zemích se datuje po roce 1466, ve Francii přibližně roku 1496, ve Švýcarsku o dva roky později. Polské země se svého prvního vytištěného exlibris dočkaly až roku 1516.

A jak tomu bylo v českých zemích? Do své knihovny si Jan Hodějovský z Hodějova mohl své exlibris vlepit kolem roku 1536, byly to tak nejstarší knižní značky v Čechách provedené knihtiskem.

2 Počátky moderního exlibris v českých zemích

Slavomil Venc (2018, s. 269) poukazuje na několik na sobě nezávislých faktorů, které se postaraly o vznik moderního exlibris v českých zemích. Nejprve si musíme uvědomit, že již od dob středověku tady existovalo povědomí domácí tradice knižní kultury. Tato situace byla především díky církevním a šlechtickým knihovnám⁴, které vlastnily a užívaly svá supralibros a exlibris.

Heraldické exlibris z dob středověku inspirovalo některé z prvotních moderních knižních značek pouze všeobecně. Hlavním zlomem pro vzkříšení myšlenky exlibris na konci 19. století se stalo evropské hnutí pro obnovu krásné knihy. Zde vidíme, že bibliofilové

⁴ Exlibris přežívalo díky těmto knihovnám, protože se majitelé v době úpadku tradice exlibris v 19. století spokojovali s pouhým podepsáním, či orazítkováním svých knih.

jdou ruku v ruce se sběratelstvím exlibris, neboť do každé krásné knihy patří i knižní značka.

První podnět k vyměňování či sbírání exlibris dali právě bibliofilové, kteří používali své knižní značky jako formu navštívenek. Samozřejmě exlibris zachovávalo i svůj původní význam a v jejich knihách stále plnilo funkční i reprezentační formu. Vyměňováním mezi sebou tak vytvářeli zárodky prvních specializovaných sbírek. Ty začaly být tak oblíbené, že v Londýně v roce 1890 vznikla první společnost sběratelů knižních značek. Pozadu nezůstal ani Berlín, Paříž, Washington, v roce 1903 pak Vídeň.

Mezi členy těchto národních spolků, ale i individuálními sběrateli docházelo ke konci 19. století k přirozenému mezinárodnímu styku. Byly vydávány tištěné výměnné listiny s adresami sběratelů a soupisy nabízených exlibris. Z toho vyplývá, že i v českých zemích moderní exlibris přirozeně vzniklo a neustále pokračuje jako důležitá součást mezinárodního exlibristického hnutí. Spolu s exlibris sběratelé začali shromažďovat i jinou příležitostnou grafiku⁵, - to vše pak společně vytváří funkční celek odrážející dobu, ve které tyto grafiky vznikaly. Můžeme z nich vyčíst zajímavá fakta, tehdejší události, estetiku a vztahy mezi zadavateli a výtvarníky.

Důležitým podnětem pro vznik moderní českého exlibris se stal dotaz sběratele K. E. hraběte Leiningen-Westerburga, který se na moderní knižní značky vytvořené v Čechách, zeptal Jiřího Karáska ze Lvovic. Přestože Karásek žádné takové neměl ani neznal, rozhodl se vyhovět dotazu a oslovil ilustrátora a básníka Karla Hlaváčka za účelem vytvoření exlibris pro sebe a své přátele. Jak uvádí Lifka (1980, s. 176) v pátém čísle *Moderním revue* v roce 1897 napsal Stanislav Kostka Neumann úvahu *Ex libris*. Redaktor revue Arnošt Procházka zařídil, aby v čísle bylo reprodukováno pět listů exlibris právě od Karla Hlaváčka. Ta byla věnována: Arnoštovi Procházkovi, Jiřímu Karásku ze Lvovic, Hugonovi Kosterkovi, Karlovi Kamínkovi a pro Emanuela šlechtice z Lešehradu. Všichni tito jmenovaní byli stejného zaměření a kulturního vyznání symbolicko-dekadentního. A ve stejném duchu se nesly i pro ně vytvořené exlibris, které byly v tónu melancholie a celkové reflexe Hlaváčkova života fin de siècle. Objevují se na nich kostry, draci, upíři

⁵ Mezi příležitostnou grafiku řadíme novoročenky, navštívenky, dopisní značky, oznámení narození, promoci, sňatku, jubileí a kondolence.

apod. Vydání tohoto článku a otištění moderních exlibris vyvolalo renesanci tohoto druhu uměleckého vyznání a vlnu zájmu o tento obor, který díky tomu již nepohasl.

Ještě před tím ale Mikoláš Aleš vytvořil několik nesběratelských exlibris, které povětšinou tvořily kresby pro zinkografické reprodukce. Tři z nich vznikly pro jeho vlastní potěšení⁶: s námětem *Hospodine pomiluj ny!*, *Šušuga* a *Loupežník*. Další byly například věnovány Ignáci Hermanovi, Janu Kolečkovi a Alexandru Brandejsovi.

Slavomil Vencel (2018, s. 270) podotýká, že po roce 1897 byla vytvořena moderní česká exlibris i v zahraničí. Například v Paříži, kde byli na studiích, nebo pracovali významní čeští grafici jako Vojtěch Preissig, Max Švabinský, Viktor Stretti a Karel Špillar. K nim bychom mohli zařadit i Františka Kupku, který však svá exlibris nikomu nevěnoval. Alfons Mucha první exlibris vytvořil až v roce 1903. V Čechách k tvořícím autorům exlibris od roku 1898 patří Hugo Boettinger, Viktor Oliva, Bořivoj Hnátek a Otakar Vaňáč. Nesmíme také zapomenout, že v Praze proběhly v té době dvě exlibristické soutěže, kterých se účastnilo desítky účastníků.

Zatím je známo přes padesát exlibris, které vznikaly pod rukami českých tvůrců do roku 1900. Můžeme říct, že rok 1900 byl milníkem, neboť od té doby počet exlibris prudce vzrůstal. Nejprve to byly stovky a o dvacet let později již tisíce. Bedřich Beneš Buchlovan (1926) jich ve své knize popsal přibližně 5000.

3 Autoři českého moderního exlibris

Umělcova práce zahrnuje spojení textu a zároveň vystižení povahy, nebo zájmu objednavatele (sběratele). Současně řeší kompozici tvarovou i barevnou. To vše musí umělec zvládnout na malém formátu. Díky nejrůznějším zájmům objednavatelů a pestré škále výrazových prostředků a technik, vznikla a doposud vzniká široká paleta pozoruhodných exlibris. Jsou jich už statisíce, protože rozšíření knižní značky získalo oblibu po celém světě.

Dále se zaměřím na výběr tvůrců českého moderního exlibris, kteří tvořili převážně v minulém století. Exlibris stále vznikají, jejich přehlídku můžeme vidět například

⁶ Byly vytvořeny v letech 1898 a 1900.

na Trienále v Chrudimi. Kdybych se jimi všemi měl zabývat bylo by to spíše na úrovni práce diplomové nebo disertační.

Informace o autorech čerpám z následujících zdrojů Slavomil Vencel (2000)⁷ a Slavomil Vencel (2018)⁸.

3.1 Karel Svolinský

(1896 Svatý Kopeček u Olomouce – 1986 Praha)

Karel Svolinský byl všestranným umělcem, malířem, grafikem, ilustrátorem, scénografem, knižním designérem, ale i tvůrcem monumentálních děl, stejně jako poštovních známek. Jméno Karla Svolinského se umístilo na předních příčkách hned několika soutěží⁹. Vytvořil kolem 150 exlibris, které dělal pro své přátele, ale i sběratele. Zajímavým faktem je, že pětina z nich byla na jeho jméno. Jeho exlibris vnímáme jako součást zlatého fondu české moderní příležitostné grafiky. Nejčastěji používanou technikou Svolinského byl dřevoryt, takto vznikla polovina děl. Následuje třetina vytvořených zinkografií a ostatní jsou provedena mědirytem a suchou jehlou. Jeho motivy jsou

Obrázek 3: Karel Svolinský, dřevoryt (Slavomil Vencel, 2018, s. 219)

figurální i portrétní. Častým prvkem je folklór. Dalšími tématy jsou květiny, zvířata, pohádky a hudba. Později se nevyhýbal ani abstrakci (70. léta). Díky své tvorbě exlibris se

⁷ Karel Svolinský s. 109, Josef Váchal s. 121, František Kobliha s.68, Jan Konůpek s. 69,70, Alois Moravec s. 86, Václav Rytíř s. 101, Anna Grmelová s. 49, Ludmila Jiřincová s. 61, Jaroslav Kaiser s. 63, Emil Kotrba s. 71, Jaroslav Lukavský s. 81, František Peterka s. 93, Naděžda Synecká s. 109, Jaroslav Šváb s. 116, Naděžda Plíšková s. 94.

⁸ Karel Svolinský s. 215, Josef Váchal s. 246-250, František Kobliha s.113, Jan Konůpek s. 115, Alois Moravec s. 165,168, Václav Rytíř s. 202, Anna Grmelová s. 61, Ludmila Jiřincová s. 96, Jaroslav Kaiser s. 101, Emil Kotrba s. 124, Jaroslav Lukavský s. 146, František Peterka s. 184, Naděžda Synecká s. 220, Jaroslav Šváb s. 236, Naděžda Plíšková s. 186.

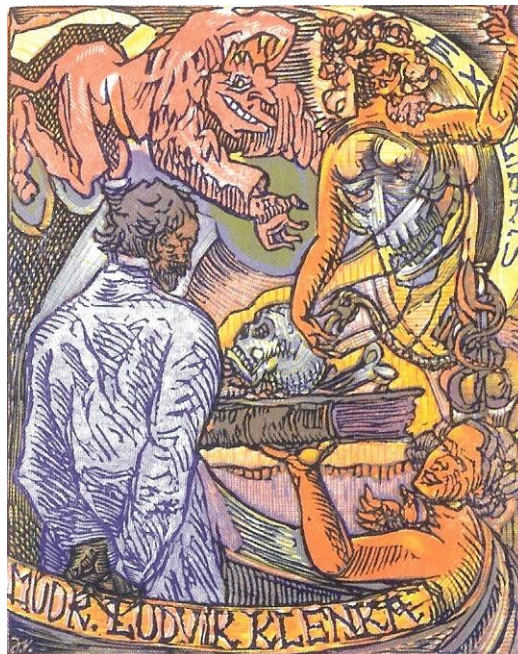
⁹ První příčku obsadil již roku 1922, kdy Československý spolek sběratelů a přátel Ex libris ve spolupráci s ministerstvem školství vypsalo soutěž o spolkové exlibris a národní osvěty. Na mezinárodní výstavě a soutěži EURO EXLIBRIS '66 získal významné ocenění. (Langhammer, 2018, s. 11, 68)

stal čestným členem SSPE a SČB. Dále patřil do SUV Mánes, SČUG Hollar a byl profesorem na VŠUP Praha.

3.2 Josef Váchal

(1884 Milaveč u Domažlic – 1969 Studeňany)

Josef Váchal byl malíř, grafik, řezbář, spisovatel, typograf a knižní grafik. Vytvořil pro bibliofily a sběratele přes 430 exlibris, ty uskutečňoval především dřevorytem, často barevným. Dále pracoval se zinkografií, ofsetem, Maesrovou deskou a leptem, suchou jehlou, akvatintou a linorytem. Mimo to nakreslil do knih svých přátel a obdivovatelů odhadem asi 200 unikátních exlibris. V jeho díle je patrný vliv symbolismu, secese a expresionismu. Josef Váchal byl členem sdružení Sursum, které se zabývalo nadvědomím člověka, členové se zajímaly

Obrázek 4: Josef Váchal, dřevoryt (Slavomil Vencel, 2018, s.249)

o mysticismus, okultismus a magii¹⁰. Byl velmi citlivý a zároveň labilní člověk, trpěl halucinacemi, vidinami a přeludy, to se odráželo v jeho celé tvorbě. Na svých exlibris Váchal zobrazuje symboly křesťanské, zednářské, čarodějnické a okultistické. Na objednávku se nevyhýbal ani krajinám, nebo zátiším.

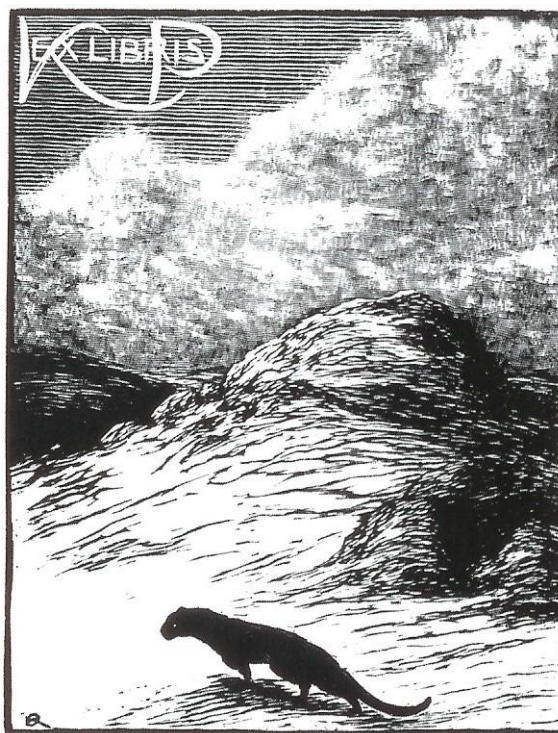
3.3 František Koblíha

(1877 Praha – 1962 Praha)

František Koblíha má jistě své místo mezi českými grafiky a ilustrátory, absolvoval UMPRUM a AVU v Praze pod vedením Františka Ženíška. Koblíha patřil do skupiny Sursum a SČUG Hollar. Můžeme ho právem považovat za jednoho průkopníků a klasiků české

¹⁰ O Váchalovi je známo, že se zajímal i o satanismus.

příležitostné grafiky. Zařazením patří do mladší generace symbolistů. Jeho rukou bylo provedeno kolem 430 exlibris, a dokonce několik supralibros. Exlibris tvořil pomocí dřevorytu, leptu nebo také suchou jehlou. Byl ovlivňován secesí a symbolismem, známe i období romantických krajinek. Od 30. let tvořil více dekorativních rostlinných a květinových ornamentů. Nesmíme opomenout ani jeho vesmírné vize. Kromě exlibris jsou součástí sbírek jeho novoročenky (více než 90), navštívenky (přes 20) a svatební oznámení (minimálně 10).

Obrázek 5: František Koblíha, dřevoryt
(Slavomil Vencel, 2018, s. 116)

3.4 Jan Konůpek

(1883 Mladá Boleslav – 1950 Nové Město nad Metují)

Jan Konůpek pracoval jako grafik, ilustrátor a malíř. Vystudoval ČVUT a AVU v Praze. Byl zakládajícím členem SČUG Hollar a spolků Sursum a Artěl, dále i členem SVU Mánes. To, že byl tvůrcem příležitostné grafiky, dokládá počet 450 exlibris, které vytvořil litografií, leptem, dřevorytem a především zinkografií. K tomu můžeme připočítat ještě dalších 50 unikátních kreslených exlibris. V jeho díle můžeme vidět vliv secese, kubismu, orfismu, křesťanského mysticismu, surrealismu. Inspirací mu byla literatura, mytologie. Novoročenek realizoval přes 150.

Obrázek 6: Jan Konůpek, lept
(Slavomil Vencel, 2018, s. 123)

3.5 Alois Moravec

(1899 Malá Chyška u Milevska – 1987 Praha)

Alois Moravec, absolvent UMPRUM a AVU v Praze, se stal malířem, grafikem, kreslířem a ilustrátorem. Jeho jméno můžeme najít mezi členy Umělecké besedy, SČUG Hollar, SSPE a SČB. Vytvořil přes 220 exlibris, a to technikou dřevorytu, linorytu, suchou jehlou, leptem a kolorovanou zinkografií. Jeho motivy tvoří krajiny, historické náměty, jihočeská architektura, venkované při práci, ale i při slavnostech. Jeho tvorba obsahuje někdy

Obrázek 7: Alois Moravec, kolorovaná zinkografie (Slavomil Vencel, 2018, s. 167)

expresivní kresbu s autentickými gesty v situacích a činnostech venkovských lidí. Roku 1927 obdržel za své exlibris cenu. Vytvořil také asi 150 novoročenek.

3.6 Václav Rytíř

(1889 Praha – 1943 Úvaly)

Václav Rytíř se stal vydavatelem, malířem a grafikem. Soukromě se vzdělával u profesora a akademického malíře Ludvíka Vacátka. Svá exlibris vytvářel pomocí zinkografie, litografie a leptu. Tímto způsobem vzniklo přibližně 330 exlibris, i přes množství děl, je jeho práce významnější z hlediska propagace, dokumentaristiky, publicistiky a nakladatelství spojené s tématem exlibris. Díky jeho činnosti i v zahraničí byl roku 1935 v Los Angeles jmenován viceprezidentem Mezinárodního exlibristického sdružení. Zajímavé je okolnost, že nevstoupil do SSPE a SČB. V roce 1916 vydal tři svazky monografických autorských soupisů exlibris, tím o dvě desítky let předběhl edici soupisů SSPE, pro které se staly vzorem díky jejich preciznímu zpracování.

Obrázek 8: Václav Rytíř, zinkografie (Slavomil Vencel, 2018, s. 202)

Tím, že se angažoval v mezinárodním hnutí exlibris, přispěl k propagaci české knižní značky ve světě. V roce 1927 v Lisabonu se svým exlibris vyhrál první místo.

3.7 Anna Grmelová

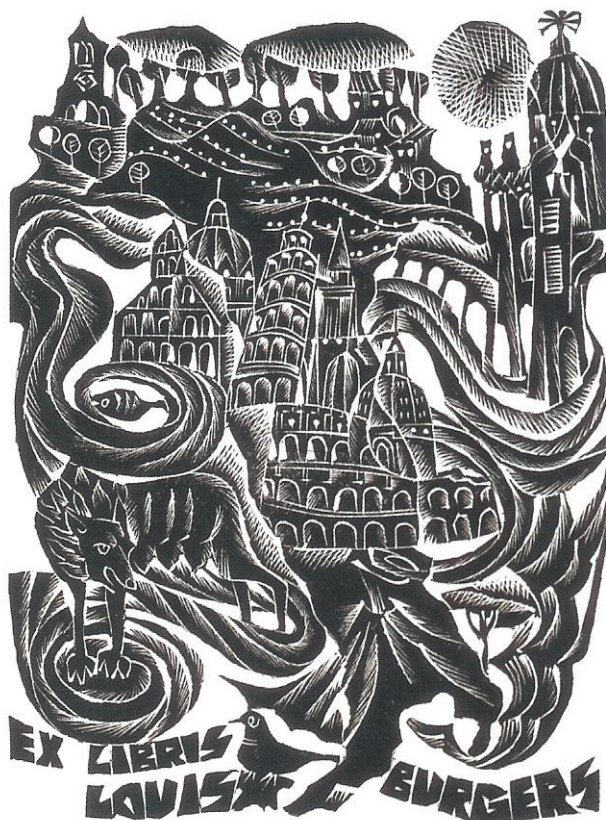
(1926 Nový Jičín – 2000 Olomouc)

Anna Grmelová navštěvovala Střední uměleckoprůmyslovou ve Zlíně. Stala se z ní grafička, ilustrátorka a řezbářka. Byla členkou SČUG Hollar a čestnou členkou SSPE. Její rukou vzniklo několik set exlibris. Tvořila mědirytem, suchou jehlou, leptem, avšak nejhojněji využívala dřevorytu. Zobrazovala svět zvířat, dětí, žen, prostředí Valašska a pohádky. Za své exlibris získala několik ocenění, například v Olomouci (1966), v Barceloně (1968) a v Prostějově (1977).

3.8 Ludmila Jiřincová

(1912 Praha – 1994 Praha)

Ludmila Jiřincová nebyla jen grafičkou, ilustrátorkou a malířkou, ale byla autorkou i kreslených filmů a navrhovala poštovní známky. Vystudovala státní keramickou školu v Praze a AVU. Stala se členkou SČUG Hollar a čestnou členkou SSPE a SČB.

Obrázek 9: Anna Grmelová, dřevoryt (Slavomil Vencel, 2018, s. 62)

Obrázek 10: Ludmila Jiřincová, lept (Slavomil Vencel, 2018, s. 99)

Díky lyricky jemným grafikám byla mezi sběrateli oblíbená. Vytvořila 480 exlibris pro světové i domácí sběratele. Používala k jejich provedení převážně lept a litografii, nepříliš často dřevoryt, linoryt, suchou jehlu a zinkografii. Mezi její náměty často patřily dívčí akty, tváře, květiny, hmyz, ryby a ptáci. Získala ceny za exlibris v Olomouci roku 1966 a Chrudimi 1992. Byla nositelkou cen i za ilustraci, nebo kreslený film.

3.9 Jaroslav Kaiser

(1919 Lázně Bělohrad – 2007 Praha)

Jaroslav Kaiser pracoval jako grafik, ilustrátor, malíř a tvůrce poštovních známek. Navštěvoval školu Mánesa a VŠUP Praha. Později patřil mezi členy SČUG Hollar a stal se čestným členem SSPE. Pro domácí i zahraniční sběratele vytvořil kolem 370 exlibris, které vytvářel převážně barevnou serigrafii. Svými motivy vnesl do příležitostné grafiky prvky science fiction, kosmu a kybernetiky. Se svými exlibris získal Jaroslav Kaiser hned několik cen v zahraničí a to roku 1979 v dánském Frederikshavn, o dva roky později v belgickém Sint Niklaas a rok poté také v polském Malborku. Ocenění si odnesl i v roce 1966 z Olomouce, 1969 z Banské Bystrice, 1990 z Pardubic a dokonce dvakrát jeho exlibris získalo cenu v Chrudimi 1986 a 1999.

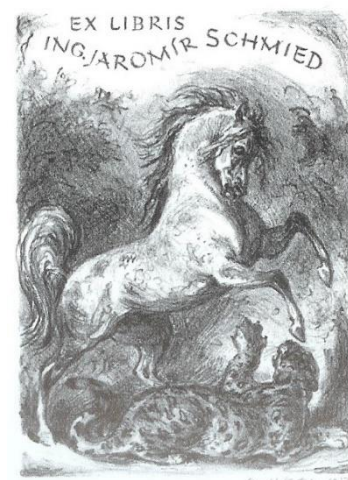

Obrázek 11: Jaroslav Kaiser, sítotisk (Slavomil Vencel, 2018, s. 103)

3.10 Emil Kotrba

(1912 Znojmo – 1983 Praha)

Emil Kotrba je známý jako grafik, ilustrátor a malíř. Vystudoval Školu uměleckých řemesel v Brně a AVU v Praze. Své místo našel mezi členy SČUG Hollar a zároveň se stal čestným členem SSPE. Jeho rukou vzniklo kolem 800 exlibris. Emil Kotrba byl talentovaný figurální kreslíř s mimořádným

Obrázek 12: Emil Kotrba, litografie (Slavomil Vencel, 2018, s. 127)

zájmem o zvířata¹¹. Byl vyhledáván jak doma, tak i v zahraničí. Tvořil pomocí litografie, kamenorytinou, dřevorytem, méně často leptem. Za svou tvorbu exlibris získal na Euroexlibris v Olomouci 1966 ocenění.

3.11 Jaroslav Lukavský

(1924 Praha – 1984 Praha)

Jaroslav Lukavský tvořil grafiky, ilustrace, ale i poštovní známky. Vystudoval AVU v Praze, později se stal členem SČUG Hollar. Výborně ovládal techniku dřevorytu, také barevného dřevorytu. Vytvořil 227 exlibris, kde používal i jiné techniky, jako litografie, a mědiryt. Náměty jsou přírodní. Jeho exlibris si získalo své postavení i v zahraničí, kde roku 1958

v Barceloně získal ocenění a o čtyři roky později i v Paříži a také u nás 1966 v Olomouci na Euroexlibris.

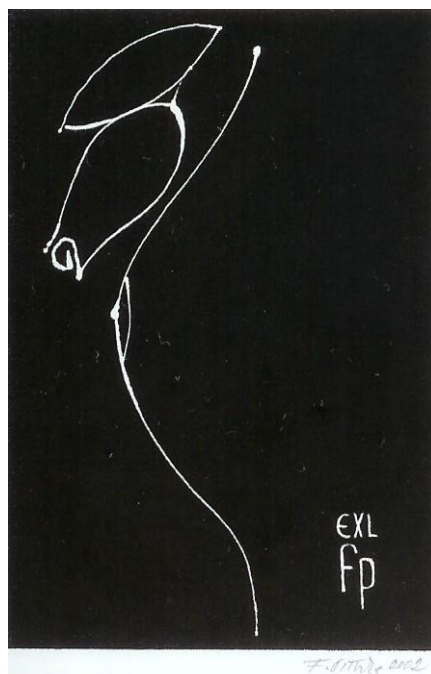

Obrázek 13: Jaroslav Lukavský, dřevoryt (Slavomil Vencel, 2018, s. 149)

3.12 František Peterka

(1920 Oltyně u Tábora – 2007 Soběslav)

František Peterka malíř, grafik a kreslíř. Vystudoval AVU v Praze a byl členem SČUG Hollar. Na jeho 369 exlibris jsou zjednodušené znaky pro symboly i písmo. Zjednodušuje grafické sdělení na černobílé linie a plochy. Shluk několika písmen a obraz na několik tahů vyjadřují například slunce, poupě a rty. Svým pojetím a přístupem k příležitostné grafice vyčnívá z řady. V Olomouci 1966 a v Chrudimi 1996 obdržel ocenění, a to i za celoživotní dílo (2002).

Obrázek 14: František Peterka, sítotisk (Slavomil Vencel, 2018, s. 185)

¹¹ To vyplývá z toho, že byl vzdělán i studiem veterinářství.

3.13 Naděžda Synecká

(1926 Praha)

Naděžda Synecká je grafička, ilustrátorka a sochařka. Studovala na soukromé grafické škole Officina Pragensis pod vedením Jaroslava Švába a následně na AVU. Je členkou SČUG Hollar. Jejích přibližně 130 exlibris vznikalo většinou leptem, také barevnou suchou jehlou, nebo mědirytinou (hlubotisky jsou tvořeny soutiskem z více matric), dále litografií a pět z nich dřevorytem, v roce 1994 k tvorbě exlibris poprvé využila digitální tisk. Za své exlibris, která jsou inspirována přírodními tvary, získala ocenění v Olomouci 1966 na Euroexlibris, v dánském Frederishavnu 1978 a 1985, v polském Malborku 1984 a později roku 2005 také v Praze.

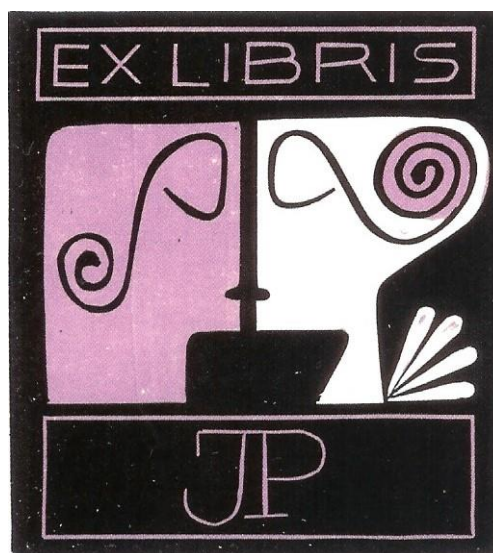

Obrázek 15: Naděžda Synecká, dřevoryt (Slavomil Vencel, 2018, s. 220)

3.14 Jaroslav Šváb

(1906 Hodonín – 1999 Praha)

Jaroslav Šváb pracoval jako malíř, grafik, knižní designér, tvůrce plakátů, scénograf, loutkář, typograf, je i tvůrcem poštovních známek. Po Hugovi Steinerovi převzal na devět let vedení soukromé grafické školy Officina Pragensis. V letech 1963-1972 byl předsedou SČUG Hollar, dále také čestným členem SČB a SSPE. Exlibris tvořil jak pro domácí, tak i zahraniční sběratele a když pomíneme desítky nerealizovaných návrhů, těch realizovaných je přes 275. Jsou tvořeny linorytem, dřevorytem, suchou jehlou, leptem a zinkografií. Jeho styl se vyznačuje

Obrázek 16: Jaroslav Šváb, linoryt (Slavomil Vencel, 2018, s. 237)

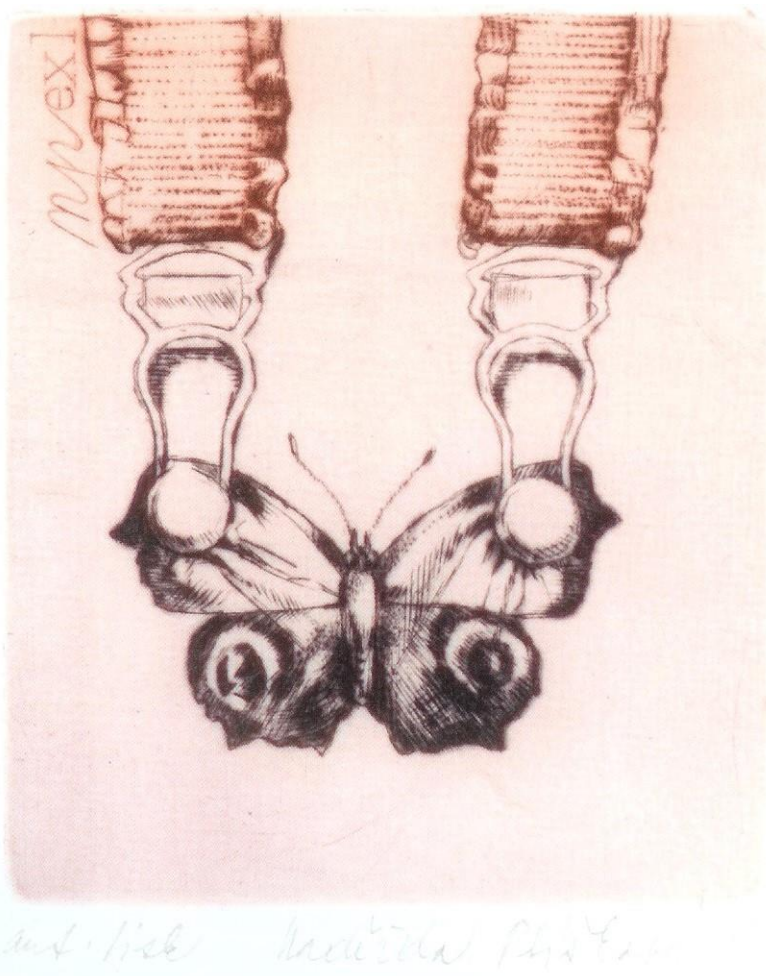
výtvarnou zkratkou, hrou plochy a linie, a vytříbenou typografií. Z Prahy 1926 a 1932, z Olomouce 1966, a z Chrudimi 1983 si odnesl ocenění za svá exlibris.

3.15 Naděžda Plíšková

(1934 Rozdělov u Kladna – 1999 Praha)

Byla grafičkou, malířkou a spisovatelkou.

Vystudovala AVU v Praze a také Hochschule für Graphik und Buchkunst Leipzig. Naděžda Plíšková patřila mezi členy SČUG Hollar. Tvořila převážně technikou suché jehly, kterou kolorovala, nebo tiskla barevně. Někdy suchou jehlu doplňovala mezzotintou. V rozmezí let 1973–1981 vytvořila kolem padesáti exlibris. Její exlibris mají nezaměnitelný obsah,

Obrázek 17: Naděžda Plíšková, suchá jehla (Slavomil Vencl, 2018, s. 187)

vidíme v nich hořkou ironii se sarkastickým humorem vyjadřující zklamání a beznaděj. Z motivů můžeme jmenovat například motýla v pasti na myši, nebo oční víčko připnuté k oku zavíracím špendlíkem). Za své exlibris získala cenu v Sint-Niklaas roku 1981. S autorčinými díly se můžeme setkat i na současných výstavách, například od 1. června do 18. srpna 2019, probíhá výstava s názvem *Já, Naděžda Plíšková*, v Muzeu Kampa.

4 Sběratelství v českých zemích

Ve třetí kapitole jsem se již zmínil o spolcích, které vznikaly napříč evropskými zeměmi, ale i jinde ve světě na přelomu 19. a 20. století, a to například v Berlíně, Paříži a ve Vídni. Velmi brzy byl založen i spolek v českých zemích. Nyní se budeme zabývat vznikem organizovaného sběratelství právě u nás.

„Prvým pokus o institucionalizaci českého exlibristického sběratelství se uskutečnil v Praze v květnu 1908, kdy několik členů Spolku českých bibliofilů (SČB) ustanovilo exlibristický odbor. Do té doby představovalo české sběratelství jen raritní kultivovanou osobní zálibu se značně omezenou publicitou.“ Takto popisuje Slavomil Vencel (2000, s. 132) předvoj organizovaného sběratelství. V počátcích byl tento odbor tvořen pouze několika jedinci, kterých nikdy nebylo více než třicet. Společně vydávali výměnné listiny a soubory exlibris, které si získávaly pozornost dalších bibliofilů. První premií Spolku českých bibliofilů byl exlibrisový soubor, který vytvořil Vojtěch Preissig, to bylo v roce 1910. Živnou půdou pro sbírání exlibris byl také fakt, že před první světovou válkou začali tvořit exlibris desítky významných českých umělců. V roce 1915 tímto snažením již bylo vytvořeno kolem 700 exlibris rukou více než šedesáti grafiků. I tenkrát již hnutí mělo mezinárodní charakter, práce zahraničních umělců se dostávali do rukou českých sběratelů, a naopak čeští grafici své práce nabízeli po celé Evropě, nejčastěji však pro německé sběratele. Díky těmto aktivitám byly některé práce otiskovány v zahraničí ještě za Rakouska-Uherska, a dokonce i vystavovány. Na přelomu 1914 a 1915 Spolek českých bibliofilů pozastavuje na deset dlouhých let svou činnost, čímž zaniká i exlibristický odbor.

Významným milníkem pro sběratele i tvůrce exlibris byl 16. listopad roku 1918, kdy v pražském hotelu Palace proběhla valná hromada Československého spolku sběratelů a přátel exlibris, který byl tímto dnem ustanoven. Oficiálně byl zaregistrován roku 1919 jako vůbec první spolek v Československé republice. Prvním předsedou spolku byl zvolen Ing. Karel Pavlát a místopředsedou Antonín Plecítý. Pod jejich vedením začal SSPE svou bohatou činnost.

Koncem ledna roku 1920 proběhla první řádná valná hromada na níž proběhly nové volby, Karel Pavlát se stává místopředsedou SSPE a na jeho místo předsedy nastupuje Alois Chvála, spolek má v tuto chvíli pod sebou 71 členů. Zároveň v tomto roce Josef Hladký, učitel a člen spolku, započal vydávat časopis SSPE s názvem Knižní značka. Pokusy o jeho vydávání nebyly zcela úspěšné, neboť v roce 1922 vyšlo jeho prozatím poslední čtvrté číslo.

Pod záštitou SSPE a ve spolupráci s ministerstvem školství a národní osvěty byla roku 1922 uspořádána výstava. Karel Svobinský zde získal první cenu se svým exlibris *Trhač protěží*

a druhé místo obsadil Petr Dillinger a jeho *Čtenář nad knihou*. Tato výstava byla zároveň ukončením soutěže na spolkové exlibris s textem Čs. Spolek sběratelů a přátel Ex libris.

Bohatá činnost spolku zahrnovala také vydávání Sborníku, který ovšem roku 1924 zapříčinil finanční krizi SSPE. 11. 1. 1925 se spolek dostal před rozhodnutí o ukončení své samostatnosti a opětovnému spojení se Spolkem českých bibliofilů¹². Na sedmé valné hromadě, konané tohoto dne bylo spojení odhlasováno 39 ku 9 hlasům. Členové SSPE, kteří nesouhlasili s tímto opatřením, v čele s PhDr. Jaromírem Malým podali proti tomuto hlasování stížnost, která neměla úspěch.

Na základě těchto událostí 1.2. 1925 vzniká samostatný Kroužek sběratelů a přátel exlibris v Praze s předsedou Václavem Rudlem a místopředsedou Jaromírem Malým. Společně rozesílají všem bývalým členům SSPE informace o fungování tohoto kroužku. Náplní kroužku je pořádání přednášek¹³, společných vycházek do galerií, muzeí, knihoven a sbírek, ale i výstav. Kroužek se zároveň snažil pokračovat v původní činnosti SSPE a vydával svůj Sborník pro exlibris a jinou uživatelskou grafiku.

Výstava českého exlibris a supralibros, která byla uspořádána v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, byla zahájena k datu 26.6. 1926 a pro úspěch byla prodloužena do 12. 9. 1926. Jan Langhammer (2018, 17) tuto výstavu popisuje následujícími slovy: „Výstava obsáhla všechny obory exlibris: část historickou i moderní, supralibros, exlibrisové soubory jednotlivých umělců, literaturu domácí i zahraniční, reprodukční techniku exlibris, ukázky sbírek, fotografie, oddíl spolkový a výměnný.“

18. 5. 1930 se konala další valná hromada SSPE, kterou bylo završeno pět let fungování Kroužku sběratelů a přátel exlibris. Na valné hromadě bylo usneseno, že se opět projedná případ sloučení SSPE a SČB za účelem znovuoživení samostatného fungování SSPE. Hlasování proběhlo kladně a SSPE bylo obnoveno pod vedením nového výboru s předsedou Václavem Rudlem a místopředsedy Jaromírem Malým a Aloisem Chválou. Druhá světová válka částečně ovlivnila i omezila fungování spolku, například 1. září 1939

¹² Spolek českých bibliofilů obnovil svou činnost 19.12. 1924.

¹³ 8. 3. 1925 proběhly dvě přednášky. První Jaromíra Malého o knihovně a exlibris českého humanisty Jana st. Hodějovského z Hodějova a druhé Václava Rudla o grafických novoročenkách 1925.

byl zatčen gestapem předseda SSPE Jaromír Malý, následně byl transportován do koncentračního tábora v Dachau. I bitevní linie se členům spolku nevyhnuly, a tak někteří exlibristé v nich zahynuli.

Ani nastolený komunistický režim nebyl pro členy SSPE přátelský, několik z nich bylo drženo v komunistických věznicích a dvakrát bylo pozastaveno vydávání spolkového časopisu *Knižní značka*¹⁴. Od roku 1953 se časopis začal objevovat pod novým označením *Zprávy SSPE*, a to až do roku 1993. O rok později se časopisu vrací původní název a dodnes se vydává jako *Knižní značka*.

I přes tato omezení se v roce 1966 podařilo uspořádat za podpory Oblastní galerie v Olomouci výstavu a soutěž EURO EXLIBRIS '66, kterou bylo možno zhlédnout v Galerii výtvarného umění v Olomouci. Katalog z výstavy seznamuje návštěvníky s 830 pracemi českých, slovenských, belgických, francouzských, italských, maďarských, nizozemských, německých, rakouských, polských a sovětských umělců tvořících exlibris.

Významným datem pro SSPE byl přelom srpna a září roku 1996, kdy se konal 26. kongres exlibris FISAE v Chrudimi. Tento sjezd navštívilo 608 milovníků exlibris z 30 různých zemí a při zahájení byl přítomen i tehdejší český prezident Václav Havel. Zároveň bylo zahájeno několik výstav v Chrudimi a jiných městech, jako například: Mezinárodní výstava ex libris 1994–1996, Ex libris Josefa Váchala, VIII. trienále ex libris, České ex libris – počátky a vývoj knižní značky, Chvála dřeva – ex libris autorů v technice dřevorytu a dřevořezu.

Jan Langhammer (2018, [online]) ve svém příspěvku popisuje činnost SSPE následujícími slovy: „Zpravidla koncem března se koná valná hromada spolku a na podzim celostátní sjezd spolku se zahraniční účastí. Činnost je doplněna pořádáním výměnných dnů a adventních nebo předvánočních večerů. Pravidelně se konají jednou měsíčně prezenční aukce exlibris a drobné grafiky pro členy spolku a od roku 2009 rovněž internetové aukce, kterých se mohou zúčastňovat pouze členové spolku.“ Dále popisuje současnou aktivitu členů spolku, jak v regionech, tak celostátně i v zahraničí. V porovnání se zahraničními

¹⁴ Konkrétně v letech 1941 a 1952. V těchto letech byly vydávány pouze provizorní *Zprávy*.

exlibristickými spolky si SSPE, co se týče počtu sběratelů i umělců pro ně tvořící jistě stojí dobře a určitě patří mezi ty čelní jak v Evropě, tak ve světě.

5 Exlibris a digitální grafika

Zkratka CGD (Computer Generated Design) se stala označením pro exlibris, která byla vytvořena digitálně. Dříve se také používaly zkratky CAD a CRD. Tento trend se začal vyvíjet v 80. letech minulého století. Nejprve grafici experimentovali a zkoušeli, co vše počítač dokáže. V dnešní době, kdy již existují profesionální vypracované grafické programy toho lze opravdu hodně. Závisí však na pílí, a především na nápadu grafika při tvorbě exlibris.

Josef Chalupský ve svém článku uveřejněném v Knižní značce (2006, s. 118) polemizuje o uplatňování digitální grafiky při tvorbě exlibris: „Ať si o této technice myslíme, co chceme, moderní doba ji přinesla a nebude v Knižní značce řečeno poprvé, že bude při ní zvláště záležet na výtvarném nadání autorů. Snadnost, se kterou se lze s ní vypořádat, bude k sobě vždy lákat i ty méně talentované a pracovité. A nemalou roli při všem budou hrát poroty, jakým lístkům dají přednost. Ty určí budoucí směry.“

Metoda CGD otevírá nové možnosti zpracování exlibris. Grafik si může vybrat z velké škály grafických programů. Počítač mu umožní téměř cokoli, ale je potřeba se zamyslet nad kompozicí tvarů i barev, stejně jako u klasických technik.

Když grafik své dílo na digitálním zařízení vytvoří a je s ním spokojen, bude chtít své exlibris vytisknout. V tuto chvíli se musí rozhodnout jaký druh tiskové techniky zvolí a na jak kvalitní papír bude tisknout. Na kvalitě tisku i papíru velmi záleží.

Podíváme-li se na širokou paletu exlibris tvořených klasickými grafickými technikami, vidíme tam jak propracované, složité a detailně provedené, tak i velmi jednoduché a minimalistické listy. Když vidíme, jak jednoduchá mohou být exlibris v klasických ručních technikách proč by nemohla být jednoduchá i v CGD? Někdo by však mohl podotknout, že počítačovému návrhu chybí dotek lidské ruky. Co když je však zhotovován na grafickém tabletu, nebo dotykovém displeji, kde k zhotovení návrhu stále používáme pero. Pořád vám tam chybí dotek lidské ruky?

5.1 O mé práci

Pro vytváření svých exlibris jsem si vybral práci s tabletem. Pracoval jsem v programu Bamboo-Paper od společnosti Wacom, ve kterém jsem vytvářel různé grafiky již dříve. Ke kreslení jsem využíval pero, na které přístroj reaguje na přítlak. Takže některé linky jsou zpočátku užší a později silnější a naopak. I přes možnost využít některý z digitálních fontů jsem se rozhodl pro písmo mě přirozené, také tvořené rukou. Kreslil jsem svým vlastním způsobem, stylem. Výsledky nazývám potvorami.

Závěr

Jak napsal Slavomil Vencel (2015, s. 41): „V přínosném a zároveň vzrušujícím poznávání našeho moderního exlibris zůstává nadále velmi mnoho nedotčených témat pro pokračování v objevech, v nalézání souvislostí a významů.“ Jsem tedy rád, že jsem mohl touto prací alespoň částečně osvětlit formu příležitostné grafiky, která bývá dnešní mladou generací téměř opomíjena. A byla by škoda, kdyby se na exlibris zapomnělo.

Nejprve jsem se zabýval historií a tím, jak postupem času spatřilo světlo světa exlibris ve své ryzí podobě, tak jak jsme na něj zvyklí až do dnešní doby. Uvědomil jsem si, že vlastnit nějakou krásnou knihu je dar a natož pak když je v ní osobní vlastnická knižní značka. Dále jsem se zabýval tvorbou známých tvůrců exlibris, ze kterých jsem udělal výběr

Práce pro mne byla jistě přínosná, protože jsem sám začal sbírat exlibris a vstoupil do spolku. V praktické části jsem, jak doufám přinesl nový pohled na exlibris tvořené technikou CGD. Sada mých originálních motivů pro přátele a blízké snad mluví sama za sebe. Potvory, které jsou na nich, neustále rozehrávají příběhy v mojí hlavě. Konverzace mezi nimi by se dala vyjádřit krátkými citoslovci: „Prd, kňch, baf, hek, lek, bum...“

Seznam literatury

BENEŠ BUCHLOVAN, Bedřich. *Moderní česká exlibris: poznámky sběratelovy*. Praha: Kroužek českých exlibristů, 1926. Knihovna pro exlibris.

Emma and Wenceslaus-Gumpold manuscript. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Emma_and_Wenceslaus-Gumpold_manuscript.jpg

HOURA, Miroslav. *Jak se dívat na grafiku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. Knihnice všeobecného vzdělání.

CHALUPSKÝ, Josef. Soutěž pro exlibris vytvořená na počítači a výstava nejlepších exlibris z let 2004 - 2006. *Knížní značka*. 2006, (4), 118-119. ISSN 1211- 3840.

LIFKA, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris v Praze, 1980.

LANGHAMMER, Jan, ed. *Současní tvůrci exlibris z okruhu SSPE*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 2008. ISBN 978-80-254-2793-4.

LANGHAMMER, Jan. *České sběratelství exlibris v datech: sto let SSPE*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 2018. ISBN 978-80-906-980-0-0.

LANGHAMMER, Jan. O SSPE: Stručná historie SSPE. *Spolek sběratelů a přátel exlibris: založen v roce 1918* [online]. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, [2018] [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.sspe.cz/o-sspe>

MARCO, Jindřich. *O grafice: kniha pro sběratele a milovníky umění*. Praha: Mladá fronta, 1981.

VENCL, Slavomil. *České exlibris: historie a současnost*. Praha: Hollar, 2000. ISBN 80-902405-3-4.

VENCL, Slavomil. *Česká příležitostná grafika*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2015. ISBN 978-807-4151-163.

VENCL, Slavomil. *Moderní exlibris v českých zemích*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2018. ISBN 978-80-7415-166-8.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 80-7277-312-7.

Přílohy

Autorská exlibris

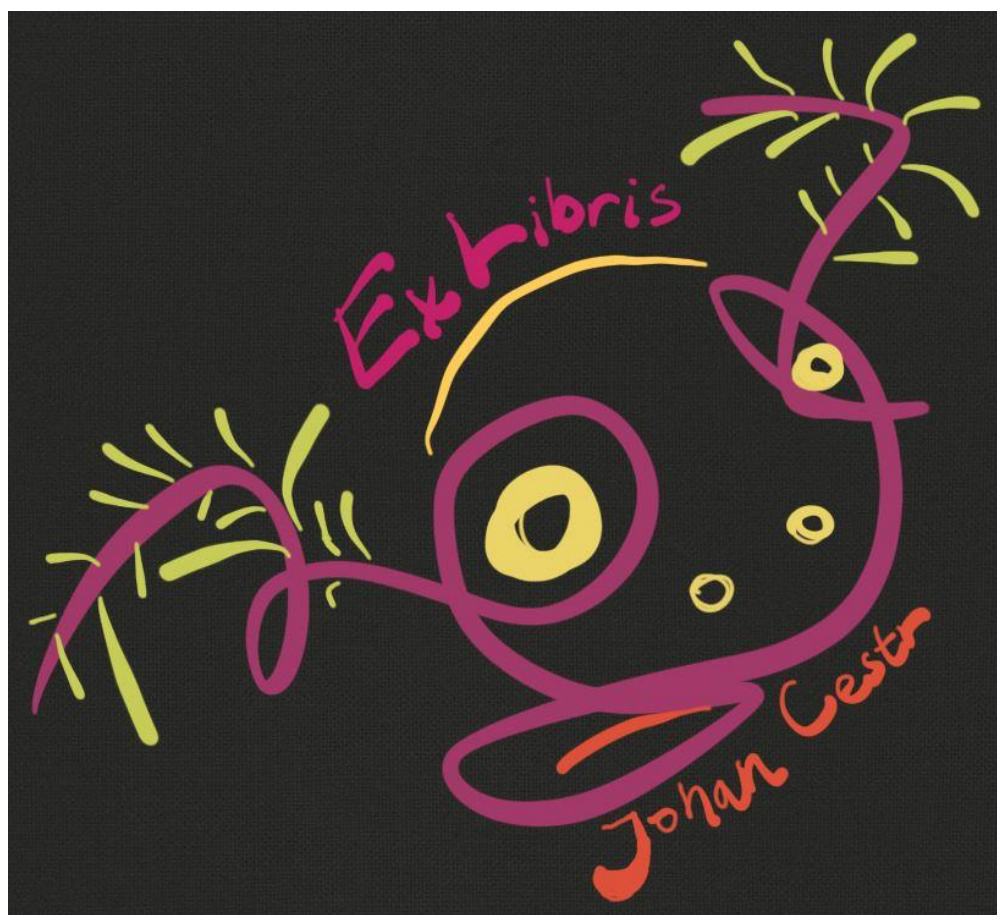
Obrázek 18: Ex libris David Cestr

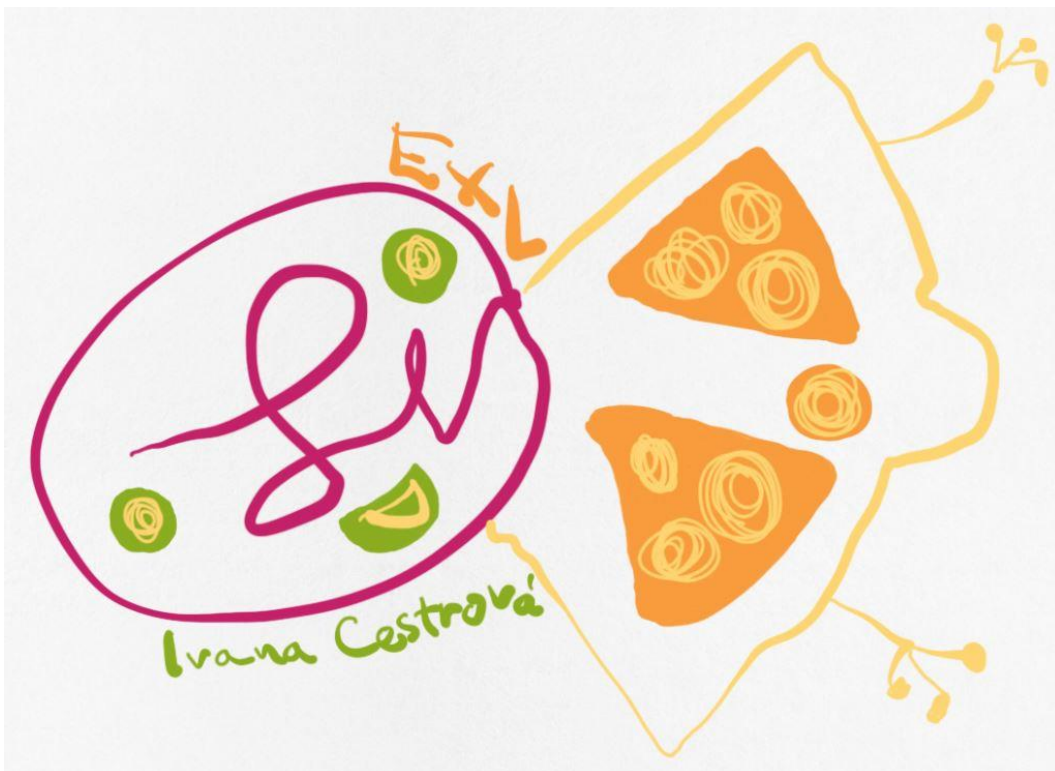
Obrázek 19: EXL Zdena Kratochvílová

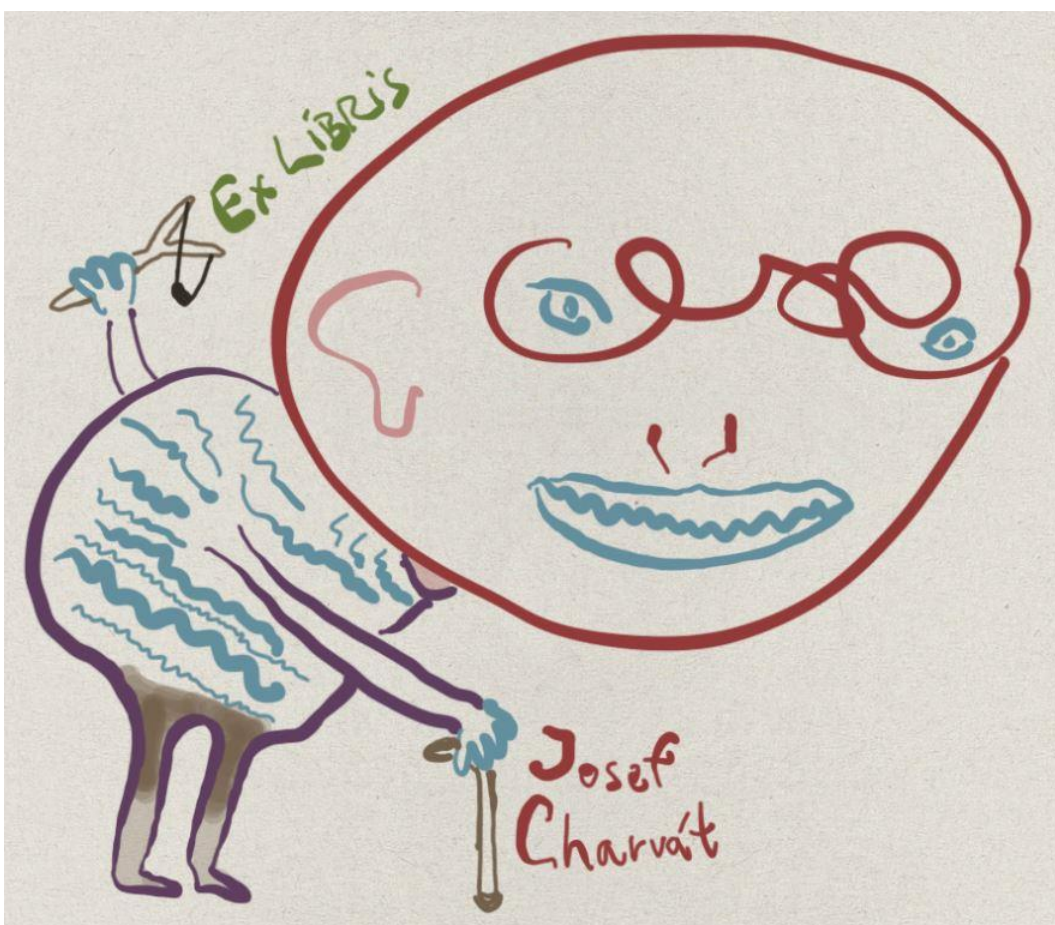
Obrázek 20: EXL František Cestr

Obrázek 21: Ex libris Johan Cestr

Obrázek 23: EXL Ivana Cestrová

Obrázek 22: Ex libris Josef Charvát

Obrázek 24: Ex libris Anna Šmidáková

Obrázek 25: Ex libris Miron Šmidák

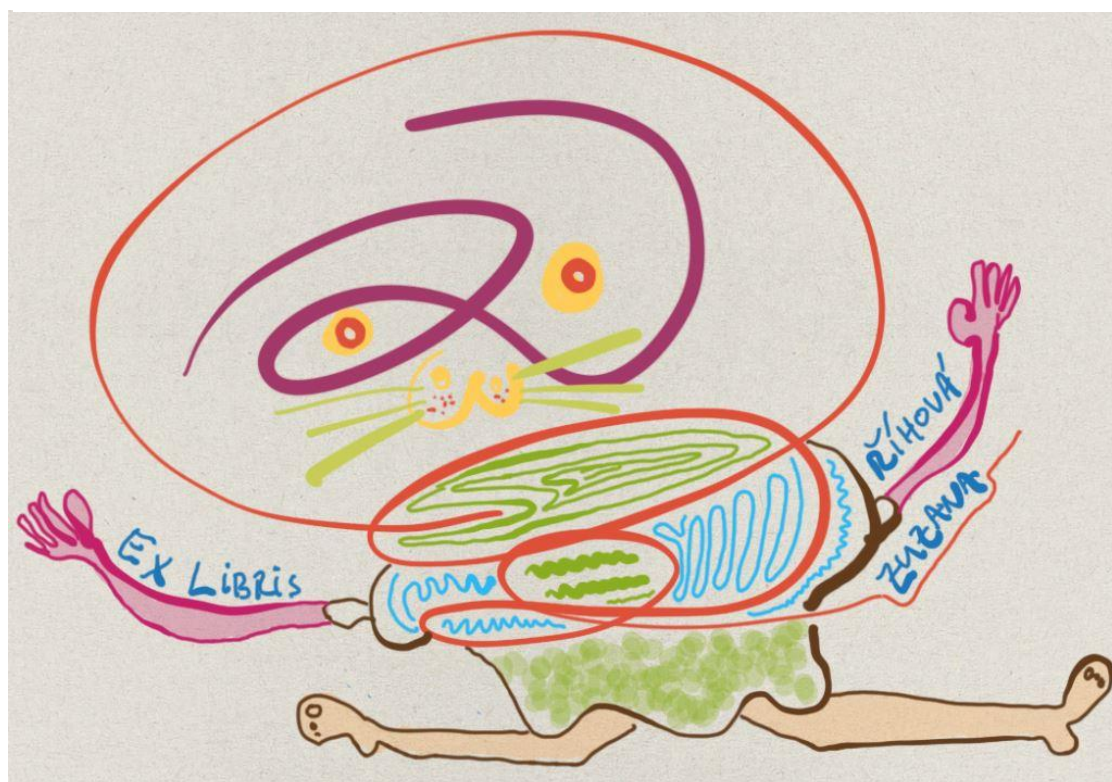
Obrázek 26: EXL Standa Volek

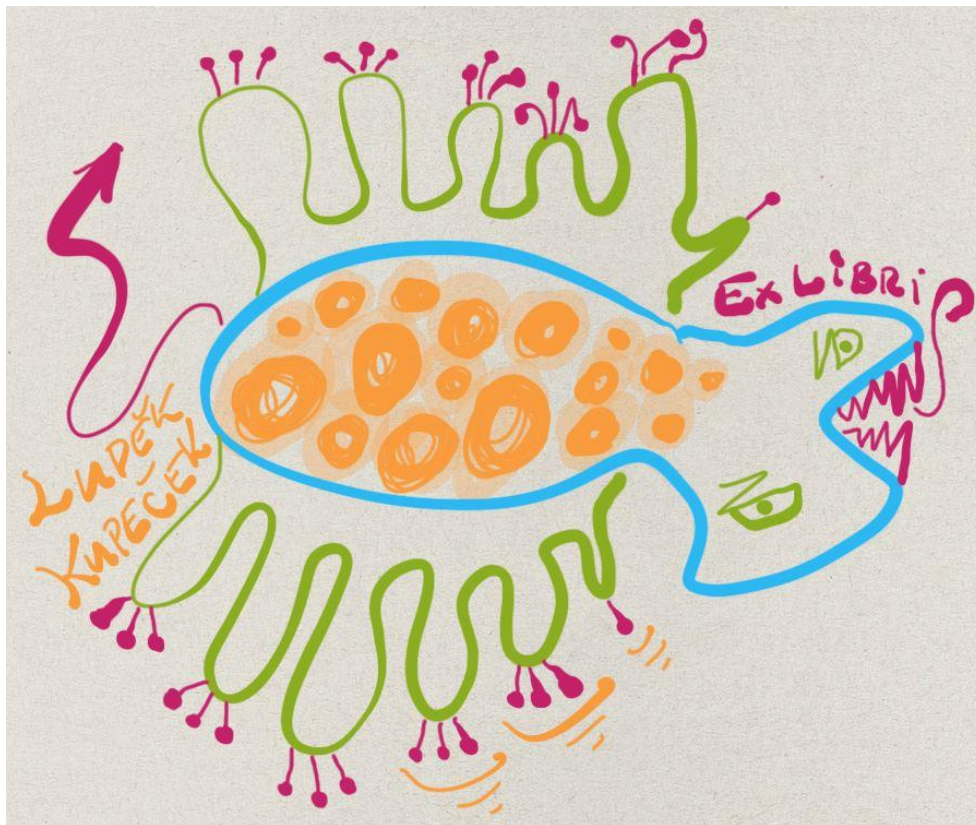
Obrázek 27: EXL Ála Voleková

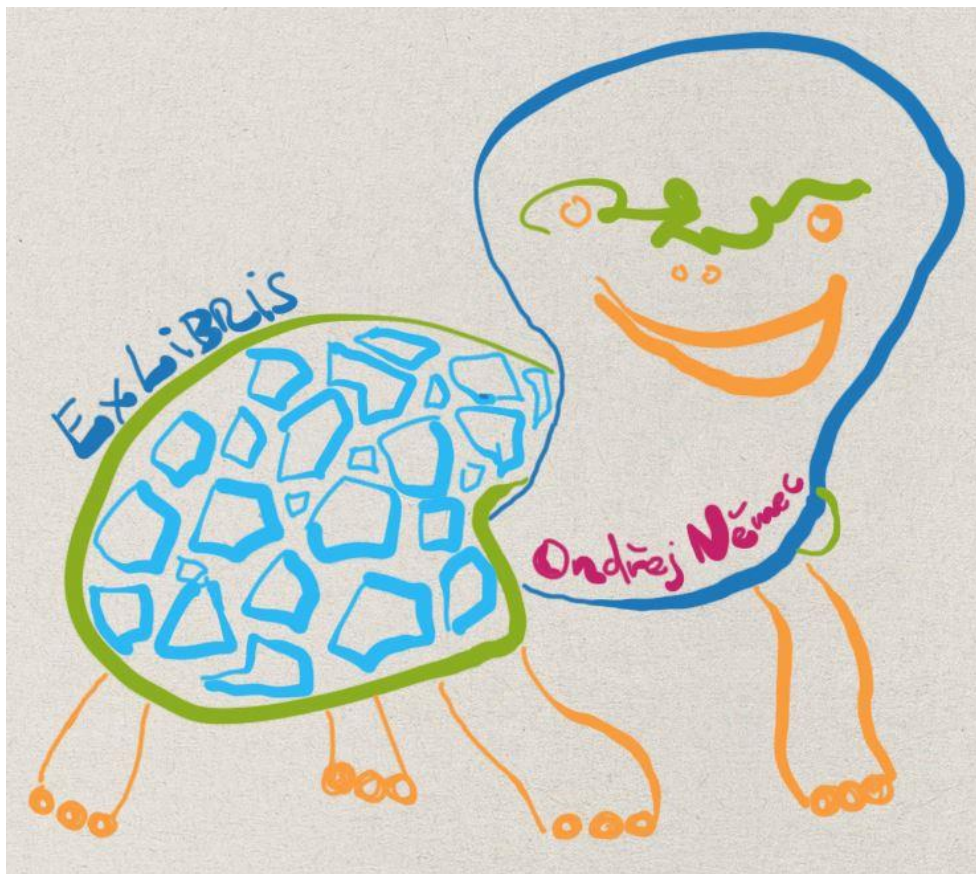
Obrázek 29: Ex libris Jiří Masopust

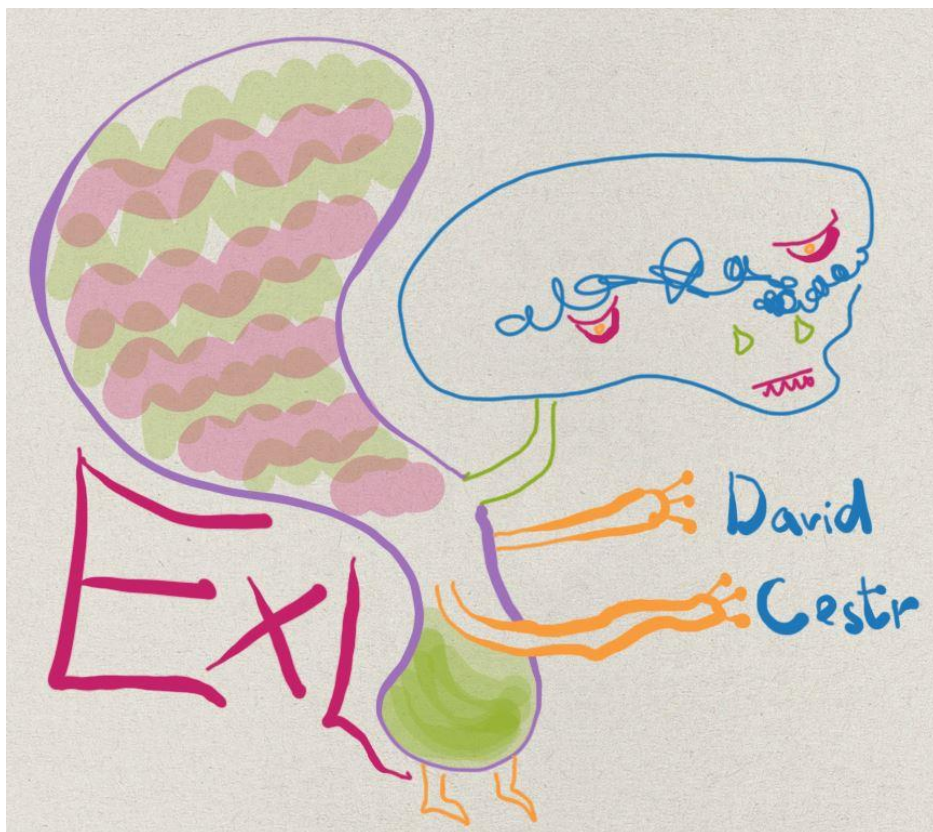
Obrázek 28: Ex libris Zuzana Říhová

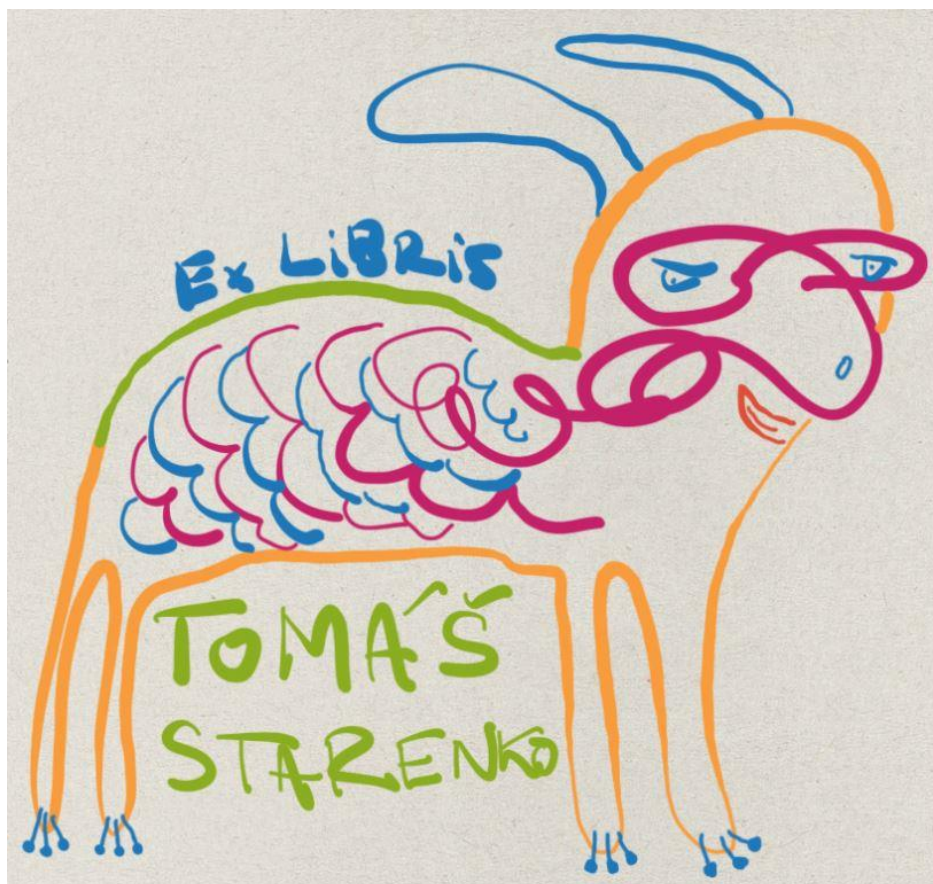
Obrázek 30: Ex libris Luděk Kupeček

Obrázek 31: Ex libris Ondřej Němec

Obrázek 32: EXL David Cestr

Obrázek 33: Ex libris Tomáš Starenko

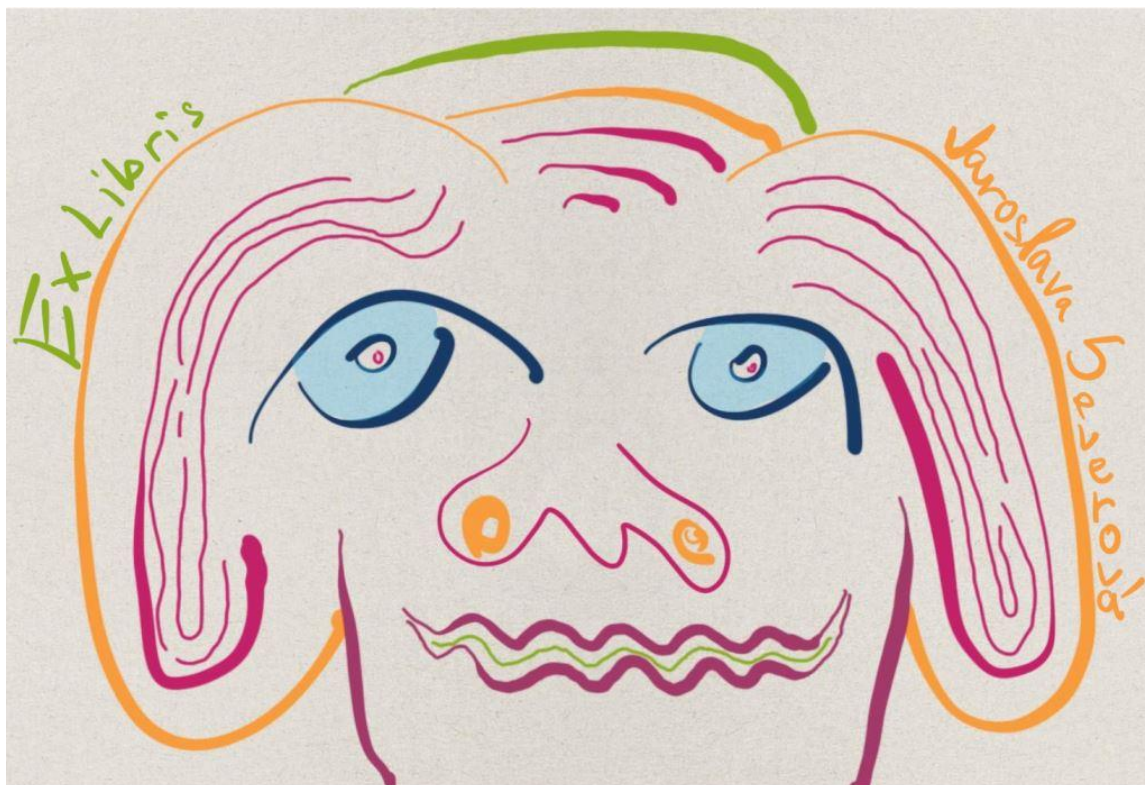
Obrázek 35: Ex libris Jan Černý

Obrázek 34: EXL Mirek Dušín

Obrázek 37: Ex libris David Cestř

Obrázek 36: Ex libris Jaroslava Severová